UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Preceptoriu[m] Domini Gotscalci Hollen de ordine Heremitarum sancti Augustini

Hollen, Godescalcus

Nurmberge, 1521

VD16 H 4471

Prohemium

urn:nbn:de:hbz:466:1-30748

Visual Library

A ¶ Incipit Prohemiũ in preceptorium no
uũ ⁊ perutile cum ſuo regiſtro clero ⁊ vul
go deſeruiens ſtudioſiſſime collectũ. Per
reuerendũ patrem (vtiꝗ magiſtrũ in om=
ni facultate peritum) fratrẽ Gotſchalcum
hollen ordinis ſancti Auguſtini: ſacri elo=
quij preconis celeberrimi: feliciter.

SI vis ad vitã
ingredi: ſerua mãdata dei.
Matthei. xix. Iſta ſunt ꝟba
noſtri ſaluatoꝝ: in quib⁹ ex=
plicatur ſumma noſtre toti⁹
ſalutis quantũ ad duo. Primo quantũ ad
premiũ retributiõis diuine: ibi. Si vis ad
vitã ingredi. Secundo quãtum ad meritũ
operatiõis humane: ibi. Serua mandata.
¶ Circa quod ſciendum ꝙ diuina p̃cepta
Primo ſunt addiſcenda.
Secundo opere adimplenda.
Tertio ſunt nunꝗ obliuiſcenda.
¶ Primo ſunt addiſcenda exemplo ꝓphe:
dicẽtis. Da mihi intellectũ: vt diſcã mãda
ta tua. Nã q̃libet adult⁹ tenet ſcire p̃cepta
dei iplicite ad minus. ſ. ꝙ hoc ſit p̃ceptum.
Nõ adorabis deos alienos. Non aſſumes
B nomen dei tui inuanũ ⁊c̃. Et nemo poteſt
excuſari de ignorantia: ſi poteſt eam ſcire
⁊ addiſcere. ideo dicit de reg. iu. libro. vj.
Ignorãtia facti nõ iuris excuſat. Ideo in
decẽ ſenſib⁹ ſignificant q̃nꝗ exteriorib⁹ ⁊
q̃nꝗ interiorib⁹: ergo in chartis ſcribũtur
⁊ in eccleſia ſuſpẽdunt: vt nemo ſe valeat
de ignorantia excuſare. ¶ Dubitat primo
cur diuina p̃cepta ſunt ſcripta: aut cur fue
rit neceſſariũ ea tradere in ſc̃pturis: cũ tñ
ſunt de lege nature? Rñdet ſctũs Tho. in
iij. ſen. di. xxxvij. ꝙ hoc fecit deus quatuor
de cauſis. Primo q̃a ratio naturalis i qua
ſcripta erant hec precepta: erat obtenebra
ta apud multos per cõtrariam conſuetudi
nem: qua multi in peccatũ p̃cipitabantur.
Secũdo ſi in aliquib⁹ rõ vigebat: tñ amor
boni i eis deficiebat: vnde per quãdam co=
actionẽ legis ex obligatione ad bonũ indu
cendi erãt. Ideo dicit mgr̃ ſen. lib. iij. diſt.
xxxvij. Et q: homo nõ legebat in corde: ite
rauit in tabulis vnde ⁊ voce forinſecus re
diret ad cor. vbi inueniret quod extra lege C
rat. Hec mgr̃. Tertio vt opera virtutis nõ
ſolum natura inclinaret: ſed etiã diuinum
preceptũ. Quarto vt magis memorie com
mẽdarent ⁊ frequẽtius in cogitatiõe ꝟſa
rent. Ideo dicit venerabilis Linconiẽſis
in li. de ceſſatione legaliũ. c. xv. Naturalẽ
inquit legẽ ſiue poſitiuam ſcribi ſuperfluũ
eſſet: donec hominis memoria ita labilis
eſſet: ꝙ legẽ ſibi poſitam ſine ſcripture ami
niculo retinere non poſſet. Non eſt ſcriptu
ra niſi ad ſupplẽdum defectum memorie.
Homines aũt p̃mi tp̃is habuerunt memo
rie magnã viuacitatẽ: qua potuerunt legẽ
ſine obliuiõe retinere. hec ille. Ideo dicit
Iſido. li. j. Ethy. c. iij. Uſus inquit literarũ
repertus eſt ꝓpter variarũ rerũ memoriã
ne obliuiõe fugiãt lr̃is alligant. Et dicũt
lr̃e q̃ſi legittere: q̃a iter legẽtibus prebent.
hec Iſidorus. ¶ Secundo dubitat cur di
uina precepta non ſunt ſcripta in decẽ ta=
bulis aut ſex vel octo: ſed tm̃ in duabus.
Rñdetur ꝓpter duo. Primo propter duo
teſtamẽta ſignificãda. vnũ fuit datũ i mõ=
te ſynai ad Gala. iiij. Aliud. ſ. nouũ in mõ
te ſyon: dicente propheta. De ſyon exibit
lex ⁊ verbum dñi de hierl̃m. Et inter illa
duo teſtamẽta eſt quadruplex differẽtia. D
Prima q̃a antiquũ fuit datũ in tabulis la
pideis. Nouũ vero p̃mo in cordibus diſci=
pulorum. Hiere. xxxj. Poſt dies illos da=
bo legẽ meam in viſcerib⁹ eorũ: ⁊ in corde
eoꝝ ſcribã eã. Ergo lex chr̃i nõ fuit primo
ſcripta i pgameno vl̃ lapide ſicut lex moy=
ſi: ſed in nobiliori materia. ſ. in cordibus fi=
deliũ. Secũda dr̃ia. Primuꝫ teſtm̃ ſeu lex
obligat ſolum gentẽ iſraeliticã: cui ſola da=
ta fuit: de q̃ pſ. Annũciãs verbũ ſuũ iacob
iuſticias ⁊ iudicia ſua iſrael. Non fecit ta=
liter om̃i natiõi. Sed teſtamẽtũ nouũ oẽs
natiões obligat ſicut lex nature. de q̃ Eſa.
xlij. Legẽ eius inſule expectabũt. Ideo di
xit chr̃s Mar. vl. Eũtes in mundũ vniuer
ſum p̃dicate euãgelium om̃i creature. Iõ
dicit Egidius doctor nr̃. ij. ſen. diſt. xxviij.
q. j. Poſſumus inq̃t dicere de p̃his qui fu=
erunt in lege nature: ꝙ poterãt ſaluari in il
la lege: etiam exiſtẽte lege moyſi: qui[illegible]
lex non fuit data om̃i populo. Sed no[illegible]

E mō ſaluari exiſtēte lege chr̄i: q̄ eſt data oī
pplo. Tertia dr̄ntia. Teſtm̄ vet⁹ qd̄ eſt lex
moyſaica pmittebat tpalia bona in p̄miū
ſuis obſeruatorib⁹: ꝛ penā tpalē ſuis trāſ=
greſſorib⁹: vt ptꝫ Leuit. xxv. ꝛ Deutrono.
xxviij. Lex vero noua pmittit obſeruanti=
bus ſpūalia bona. ſ. regnū celorū: ꝛ tranſ=
greſſorib⁹ gehennā ignis. Cōſtat ꝙ incom
parabiliter bona ſpūalia excedunt tpalia.
de primo ptꝫ Mat. v. Beati paupes ſpū:
qm̄ ipſoꝝ eſt regnū celorū. Quarta differē
tia eſt: qa teſtamento veteri ſucceſſit aliud
teſtamētū. ſ. nouū: ſed huic teſtamento nū
q̄ꝫ ſuccedet aliud: q₂ morte chr̄i cōfirmatū
eſt. Ergo chr̄us dixit. Hic eſt calix noui ꝛ
eterni teſtamēti. Ergo multū pfectius eſt
nouū teſtamentū q̄ꝫ antiquū. Que duo te=
ſtamenta p̄ſentata fuerūt in duabus tabu=
lis. Scd̄a ratio q̄re fuerūt data ī duabus
tabulis: eſt pp̄ter duplicem charitatē. dei
ſcꝫ ꝛ pximi. in qua tota lex pendet ꝛ pro=
phete. Matth. xix. Dicit mgr̄. ſent. lib. iij.
diſt. xxxvij. Tria prima precepta fuerūt in
prima tabula: que ordināt nos ad dilectio=
nem dei. Alia ſeptem que ordinant nos ad
F dilectionē proximi in ſcd̄a. Nam deus tri=
nitas eſt pr̄ ꝛ filius ꝛ ſpūſſanctus. Patri
attribuit maieſtas: filio veritas: ſpūiſctō
bonitas. In pr̄e ſumma maieſtas humilit
adorāda. In filio ſumma ꝟitas aſſerēda.
In ſpūſancto ſumma bonitas ſincere ado
randa. Ergo in prima tabula ſunt tria mā=
data ſm̄ tria approp̄ata trib⁹ pſonis. In
primo mandato precipit humilis adoratio
diuine maieſtatis: cū dicit. Nō habebis de
os alienos. In ſcd̄o p̄cipit fidelis aſſertio
diuine veritatis: cū dicit. Nō aſſumes no=
men dei tui inuanum. In tertio diuine bo
nitatis ſincera dilectio p̄cipit: cū dr̄. Me=
mēto vt diem ſabbati ſanctifices. In ſecū=
da tabula ꝯtinent p̄cepta ordinātia homi=
nem ad pximū: que ſignificant p duo pre=
cepta legis nature: ſcꝫ hoc facies aliis qd̄
tibi vis fieri: ꝛ nō facies alteri qd̄ tibi non
vis fieri. Et imo hoc eſt duplex ps iuſticie
ſcꝫ innocētia ꝛ bn̄ficentia. Mandatū bn̄fi=
cētie eſt honorare patrem ꝛ mr̄em. Man=
datū innocētie eſt: vt caueas ab oīni offen=
ſa pximi. ſ. in aīo: in verbo ꝛ facto. Offen=
ſa in facto fit trib⁹ modis ſm̄ tria coniūcta. G
Primo in perſona propria. ſic dr̄. Non oc=
cides. Scd̄o in pſona coniūcta. ſic dr̄. Nō
mechaberis. Tertio in rebus. ideo ſic dr̄.
Non furtū facies. Scd̄o fit offenſio verbo
ꝛ ſic dr̄. Non falſum teſtimoniū dices. Of
fenſa in aīa duas hꝫ radices: ſm̄ dupli=
cē cōcupiſcētiā: q₂ eſt concupiſcētia carnis
ꝛ oculoꝝ. Cōtra ꝯcupiſcentiā carnis dr̄.
Nō ꝯcupiſces vxorē proximi. Cōtra cōcu=
piſcētiam oculoꝝ dr̄. Non cōcupiſces rem
pximi tui: non domū: nō ancillā ꝛc. ¶ Ter=
tio dubitat quare fuerunt data in tabulis
lapideis ꝛ nō in pgameno aut ligno? Re=
ſpōdetur ſm̄ ꝙ dicit Rabi ſalomon. ꝙ fuit
zaphyr⁹: ꝛ poterat legi ex vtraqꝫ parte qd̄
fuit miraculū. Data aūt fuerūt in tabulis
lapideis pp̄ter eorū ſtabilitatē ꝛ duratio=
nis eorūdem perpetuitatē. Nā chr̄o adue
niente legalia veteris legis ceſſauerūt: q₂
preſente re figurata ceſſat figura: ſed lega=
lia figurabāt chr̄m dicēte aplo. j. ad Coꝝ.
x. Omnia in figura ꝯtingebāt illis. Judici
alia ſunt in dr̄ntia: vt oculū p oculo: den=
tem pro dēte ꝛc̄. Ad illa nō obligamur ni= H
ſi ex ſtatuto noſtrorū ſupioꝝ: ſed moralia
ſcꝫ decē p̄cepta remanſerunt: q₂ ad illa ob
ligamur ſicut iudei: ꝛ durabūt vſqꝫ in finē
mūdi. Ideo chr̄s dicit notanter Matth.
v. Nec iota vnum nec apex peribit a lege.
Querūt doctores cur chr̄s dixit Jota. qd̄
eſt grecum: ꝛ nō Joth. qd̄ eſt hebreū. Cuꝫ
tamen chr̄s fuit hebreus? Reſpōdetur ꝙ
Jotha eſt x littera in alphabeto hebreoꝝ.
Et ſignificat Jotha decalogū qui non pe=
ribit nec ceſſabit per chriſtū. Sic etiam lex
duodecim tabularum fuit data in tabulis
eburneis romanis propter eorum ſtabilita
tem. de quibus dicit. vij. diſt. ca. moyſes.
in gloſa. et Iſid̄. libro. v. ethym̄. ſic etiā ſm̄
Euſebium in cronicis: ꝙ anno Noe. ccccc.
cum deus delere diſponeret homines pro
pter maliciam eoꝝ: homines aūt illius tē=
poris: qui p ingeniū diuinitus traditū per
tot annoꝝ vite ſpacia diuerſarum diſcipli=
narum reparatores erant: cū p̄dixiſſet eis
Adā ſpū dei plenus exterminationē om=
nium rerū: vnam ignis: alteram aquarum
virtute: in hac multitudine fore venturam

A facieñtes duas colūnas: vnam ex lateri-
bus: alterā ex lapidibus ſtudijs ſuis inuen
tas. In his ſcɋ̇ſerūt ne delerent a memo-
ria que ſapiēter inuenerūt: quarū lapidea
fert diluuiū euaſiſſe: ⁊ hactenꝰ in ſyria ꝑ-
manere. Sic deus gl'oſus popl'o iſraeliti-
co dedit. x. ꝑcepta in tabulis lapideis in ſi-
gnū ꝙ iſta ſolū eēnt ꝑpetua cum hoīe alijs
ſcȝ legalibꝰ ceſſantibus. Sed diceres. Si
lex vetꝰ eſt taliter reiecta ꝑter decaloguȝ.
ad q̄d valet nobis cur eā legimꝰ. Eſt ḡ in-
utilis ⁊ ꝯtra apl'm dicentē. Quecūqȝ ſcɋ̇ta
ſunt ad nr̄am doctrinā ſcɋ̇ta ſunt? Rn̄de-
tur ꝙ adhuc eſt vtilis. Nā q̄dā ſunt hyſto-
rica: q̄ res narrāt geſtas. Hec ꝑſtāt nobis
magnā vtilitatē: ſic̄ eſt trāſgreſſio ade. q̄a
monet nos ad diuinū ꝑceptū obſeruāduȝ.
Et hiſtoria diluuij monet nos timere di-
uinā iuſticiā: ꝑ quā deꝰ oīa punit. Sil'r ⁊
hiſtoria zodomorū iuſticiā diuinā in ma-
lorū vitationē. Percipimꝰ ⁊ eiꝰ miſcdiam
ꝑ Loth euaſionē ꝑcibus abrae. Sic de ſub
merſione egyptioruȝ ⁊ liberatione hebre-
orum. Et ſic tales hiſtorie letificant corda
iuſtorū. Pſ̄. Juſticie dn̄i recte letificantes
corda. Scd̄o q̄dam ſunt ꝓphetica q̄ magis
B vtilitatem nobis ꝑſtant. Sic de creatione
mūdi quam Moyſes ꝓphetauit habemꝰ
veram fidem: ꝙ mūdus non fuit ab eterno
cōtra Ariſto. Quia Ariſtoteles hoc ſubti-
liſſime ꝑ naturales ratiōes ꝓbat in libris
de celo ⁊ mūdo. ⁊ etiā in. viij. phyſi. Moy
ſes autē manifeſtiſſime dicit. In principio
creauit deꝰ celū ⁊ terrā. Terra aūt ⁊c̄. Sil'r
ꝓphetie de chr̄o futuro. Tertio ibi ſunt ſa-
piētialia q̄ ꝯferūt vtilitatē nobis in cogni-
tiōe diuiorꝫ: q̄nqȝ in cōmendatione morū ⁊
extirpatione viciorꝫ. De quibus pōt dici il
lud pſ̄. Declaratio ſermonum tuorꝫ illumi
nat: ⁊ intellectū dat paruulis. Quarto ibi
ſunt legalia: q̄ docēt ꝙ deo eſt offerēdum.
Judicialia ꝓximi malū corrigēdū: ſic ocu-
lū ꝓ oculo: dentē ꝓ dente. Maleficos nō
patieris viuere in terra ⁊c̄. Et ꝑcepta tali-
ter ſunt ſcripta: vt ea diſcamus ⁊ ſciamꝰ.
Quia illud eſt neceſſariū ſcire: ſine quo vi
ta eterna haberi nō pōt: dicente ſaluatore
noſtro. Si vis vitā ingredi: ſerua mādata
dei. ¶ Scd̄o ſunt opere adimplēda, vt pa-
tet ꝑme Joānis. ij. Qui dicit ſe n̄oſſe deū:
⁊ mandata eius non ſeruat mendax eſt ⁊ C
veritas in eo nō eſt. Jacobi. j. Factor ope-
ris: hic beatus in facto ſuo erit. Ad Ro-
ma. vj. Non auditores legis ſed factores
iuſtificabunt. Jd̄ō ſcripta ſunt nobis deceȝ
digitis in manu in ſignum quod debemus
ea opere ꝑficere. ¶ Sunt aūt obſeruāda
propter tria. Primo propter mandantis
auctoritatē. Scd̄o ꝓpter obſeruantis vtili
tatē. Tertio ꝓpter tranſgrediētis penali-
tatē. ¶ Primo ꝓpt' mandantis auctorita-
tem: q2 ille qui mandat non eſt hō aut crea
tura aut miles aut dux rex aut īꝑator ter-
renus: ſed deus glorioſus pſ̄. dicente. Tu
mādaſti mādata tua cuſtodiri nimis. Cir-
ca hoc ponā talē cōcluſionē. Nullus prin-
ceps creatꝰ eſt tāte poteſtatꝫ q̄d valeat di-
ſpenſare in ꝑceptis diuine maieſtatis: q̄a
dicit Bern̄. in. li. de ꝑceptis ⁊ regula: q̄a
nulli licet diſpenſare in precepto q̄d a ſuo
ſuperiori eſt impoſitū. Sed ꝑcepta decalo-
gi ſunt impoſita a deo qui eſt ſuꝑior omni-
bus: ergo nulli licet in ꝑceptis hm̄ōi diſpē-
ſare. Jd̄ō dr̄ Act. iiij. Oportet magis obe-
dire deo q̄ȝ hoībus. Idē. xi. diſt. iij. qui reſi
ſtit. Ibidē impatores ſi in errore eſſent ibi
dem. ca. iulianus. imo dicunt doctores ꝙ D
deꝰ nō poſſet nobiſcū diſpēſare cōtra ꝑce-
pta ꝑme tabule vt ꝙ idola adoremꝰ ⁊ ꝑiu-
rare ꝑ nomē eiꝰ: ⁊ ꝙ eiꝰ ſabbata nō ſerua-
remus. Pōt tn̄ ipſe diſpenſare in preceptꝫ
ſcd̄e tabule: ſed nō hō vt patet ꝑ Auguſti.
in li. lxxxiij. q. Jd̄ō nō peccauerūt filij iſrael
ſpoliando egyptios. cōtra illud. nō furtum
facies: nec ozee. Accipies fornicariā con-
tra illud. Non mechaberis. Nec peccauit
abraam interficere volēs filium ſuū inno-
centē. contra illud. non occides: q̄a in his
diſpenſauit deus non hō. Correlariū pri-
mū nullius ꝑceptoris quātūcunqȝ cōtēpti-
bilis ſic iuſſa vilipēdunt ſicut ſummi crea-
toris: ꝑȝ ꝑ ſpēm argumētatiōis quā phs
inductionē vocat. de ſingulis ꝑȝ. nam de-
ſcendendo a romano pōtifice vſqȝ ad infi-
mū i gradu. ſ. accolitatꝰ: ⁊ a maieſtate im-
periali vſqȝ ad opilionē: q̄ ſub ſe habent mi
niſtros quibꝰ habēt impare: ſi inuenirent
ipſos rebelles ⁊ inobedientes: nōne dicēt

E ipſis: tolle quod tuum eſt ⁊ vade: nō pote-
ris amplius villicare. Qꝛ em̄ iuſſa ſummi
monarche .ſ. dei ſic vilipendūtur. patet ex
euidentia facti: dicente ꝓpheta Hiere .v.
Circuite vias hierl̄m: ⁊ ſi inuenietis virū
facientē iudiciū querētem fidē ꝓpiti⁹ ero
eis. Aſpicite ⁊ cōſiderate: q̄rite in plateis
eius: ſic diſcurrēdo ꝑ om̄es ſtatus inuenie-
tis ꝙ nullus curat p̄cepta diuīa. Correla-
riū ſcd̄m bn̄dict⁹ glͥoſus ⁊ ſꝑ bn̄dict⁹ de-
us ſic̄ excedit oēs creaturas ī bonitate. ſic
excedit eas in clemētia ⁊ pietate. ptꝫ ex q̊
tāta mala tulerat; ſciens ꝙ nullus hō talia
toleraret nō ſe vindicando; ſed tēpus pnīe
condonando. Vn̄ Dauid ſctūs hec viſcera
miſcdͥie non ignorans de tribus penis ſibi
poſitis: quā illaꝝ eligere vellet: vt ꝓ pctō
nūeratiōis ppl̄i puniret̄: elegit illā q̄ in ſo-
lius dei manu cōſtituta erat dicens. Coar
tor vndiqꝫ nimis: melius eſt vt incidam in
man⁹ dn̄i .ſ. eligēdo peſtilentiā: multe em̄
ſunt miſcdͥie eius q̄ꝫ in manus hoīm .ij. Re
gū vlti. imo bn̄ficia p̄ſtat offendentib⁹. In
vſ̄ oriri ſolē ſuū facit ſuꝑ bonos ⁊ malos
tēporalia ⁊ naturalia largiter dās tā ma-
lis q̄ꝫ bonis: vt ad ſe cōicant̄: aut eos hic re
F munerat ꝓ bonis opib⁹ h̄ pactis. Correla
riū. Nō eſt gaudēdū ſꝫ lachrymoſe flēdum:
hoīem impune delicijs affluere: nec a pec-
catis ceſſare. Nā ideo chr̄s legit̄ fleuiſſe ſu
ꝑ hierl̄m vidēs ciuitatē. Lu. xix. Aſpiciēs
eā ꝓſperari ī pace tꝑali ⁊ rerū abūdantia
nec a ꝓpoſito peccandi velle acquieſcere.
Nō ignorās quāta calamitas eā erat ſecu-
tura: q̄ tunc abſcōdita erat oculis eoꝝ. Di-
cit em̄ Augu. Nihil infelicius infelicitate
peccantiū: hoc mō agunt periti medici cir-
ca egrotū qn̄ de ei⁹ vita deſperāt. Ecōtra
ꝓo circa illū de cui⁹ ſanitate recuperanda
cōfidentiā hn̄t precepta dādo: ꝓhibendo
aſpas potatiōes ⁊ amaras miſtrādo: cau
teria ignita apponēdo. Sic reuera gaudē-
dū eſt de bonis: dū aduerſitatib⁹ premunt̄
qd̄ eſt ſignū paterne dilectiōis. Aliud eſt ſi
gnū eterne dānatiōis. Teſtes aūt ſūt duo
de quib⁹ in euangelio. Lu. xvj. Diues iſte
epulo: ⁊ mēdicus lazarus. O infelices ho
mines q̄ magis formidant penas burſales
principū aut cōſulat⁹: ne eoꝝ p̄cepta tranſ

grediant̄ q̄ꝫ penas eternales: ⁊ tn̄ p̄cepta G
diuina tranſgrediunt̄ ꝑ eos. Vtinā de⁹ ap
poſuiſſet ſuis p̄ceptꝭ penas burſales ⁊ pe
cuniarias: minime ꝑ hoīes trāſgrederent̄
qꝛ magis timerent penā burſalē q̄ꝫ eterna-
lem. ¶ Scd̄o ſunt opꝑe adimplenda ꝓpter
ſeruantis vtilitatē. Conſequit̄ em̄ hō mul
tas vtilitates. Prima eſt bonoꝝ tēporaliū
multiplicatio. vcꝫ Leuiti. xxvj. vbi dr̄. Si
in p̄ceptis meis ambulaueritis: ⁊ manda-
ta mea cuſtodieritis ⁊ feceritꝭ ea: dabo vo
bis pluuias tꝑib⁹ ſuis: ⁊ terra gignet ger-
men ſuū: ⁊ pomis arbores replebunt̄. Ap-
prehendet meſſium tritura vindemiam ⁊
vindemia occupabit ſementē ⁊ comedetꝭ
panem veſtꝝ in ſaturitate ⁊ abſqꝫ pauore
habitabitis in terra veſtra. Dabo pacē ī fi
nibus vr̄is: dormietis ⁊ non erit qui exter
reat. Auferā malas beſtias: ⁊ gladius nō
trāſibit terminos vr̄os. Perſequimini ini-
micos veſtros ⁊ corruēt corā vobis. Per-
ſequent̄ q̄nqꝫ de vr̄is centū alienos: ⁊ cen
tum ex vobis decem milia. Cadēt inimici
vr̄i gladio in conſpectu veſtro. Reſpiciam
vos ⁊ creſcere faciam: multiplicabimini ⁊ H
firmabo pactum meū vobiſcū. Comedetis
vetuſtiſſima veteꝝ: ⁊ vetera nouis ſuꝑue
nientib⁹ ꝓijcietis. Ponam tabernaculum
meū in medio vr̄i ⁊ nō abijciat vos anima
mea. Ambulabo inter vos ⁊ ero vr̄ deus
voſqꝫ eritis ppl̄us me⁹ ⁊c̄. Secūdo ſequit̄
dei benedictio. Deut. xxviij. vbi dr̄. Si au-
dieris vocē dn̄i dei tui: atqꝫ facies ⁊ cuſto
dies oīa mādata eius que ego p̄cipio tibi
hodie: faciet te dn̄s de⁹ tuus excelſiorem
cunctis gentib⁹ qui verſant̄ in terra. Veni
ent ſuꝑ te vniuerſe bn̄dictiōes iſte: ⁊ bn̄di
ctus eris in ciuitate: bn̄dictus eris in agro
bn̄dict⁹ fructus vētris tui ⁊ fructus terre
tue: fructuſqꝫ iumentoꝝ tuoꝝ ⁊ greges ar
mentoꝝ tuoꝝ: ⁊ caule ouiū tuaꝝ. Benedi
cta horrea tua: ⁊ bn̄dicte reliquie tue: bn̄-
dictus eris ingrediens ⁊ egrediens ⁊c̄. ibi
dē. Tertio ſequit̄ pacis ml̄tiplicatio. Eſa.
xxviij. Vtinā attendiſſes ad mādata mea:
facta fuiſſet vt flumen pax tua. i. abūdās.
Itē dr̄ ſuꝑ Leuit. xxvj. Dabo pacē finib⁹
vr̄is. Quarto ſequit̄ irrōnabiliū ſubiectio.
Vn̄ Auguſt. ſuꝑ canonicā iohis omel. vij.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

A D hõ ſubdere ei q̄ ſup te eſt: infra te erũt il
la quibꝰ p̄poſitus es: q2 eñi p pctm̄ hõ deſe
ruit eũ ſub q̄ eſſe debuit: iõ ſubditus eſt eis
ſupra q̄ eſſe debuit. Supra te deꝰ eſt: ſub te
pecora: agnoſce eũ q̄ ſupra te eſt: vt agno-
ſcant te q̄ infra te ſunt. Ideoq3 cũ Daniel
agnouiſſet ſupra ſe deũ: agnouerũt illũ ſu-
pra ſe leones. Si aũt ſupiorẽ ꝯtẽnis ſubde
ris inferioribus: ꝓpterea ſupbia egyptio-
rum in ranis ⁊ muſcis domata eſt. Hec
Auguſt. Nam ꝓpter inobedientiã manda-
ti oĩa inferiora nobis rebellant. Geñ. iij.
Quia comediſti de ligno ex quo tibi prece
peram ne comederes. Maledicta terra in
opere tuo: ſpinas ⁊ tribulos germinet tibi
q2 Joſue. x. Mandata dei cuſtodiuit: ideo
ſol ⁊ luna ei obediunt. Sol inq̇t contra ga-
baon ne mouearis: ⁊ luna cõtra vallẽ hey
lon. Sic legimus ꝙ beſtie obedierunt ſan-
ctis p̄cepta diuina obſeruãdo: vt pꝫ in leo-
ne de Hieronymo. ⁊ in vitaſpatꝝ de mul-
tis alijs. Quinto ſequitur ſpũſſancti inha
bitatio. Joãnis. xiiij. Si diligitis me: man
data mea ſeruate: ⁊ ego rogabo pr̄em me-
um ⁊ aliũ pacletũ dabit vobis. Ergo p op-
B poſitũ qui non ſeruat: nõ ſpm̄ſanctũ: ſꝫ ma
lignũ habebit in corde ſuo. Sexto ſequitur
amicabilis dilectio. Johã. xv. Uos amici
mei eſtis ſi feceritis ea q̄ precipio vobis.
Nã multi ſtudẽt ꝙ ſint amici principum et
regũ: ſꝫ magis curare deberent ꝙ ſint ami
ci dei omnipotentis. Septimo ſequit᷑ vite
eterne acquiſitio. Matth. xix. Si vis vitã
ingredi ſerua mãdata dei. Sic etiã per op
poſitũ multa mala eos ſequunt᷑ qui mãda-
ta nõ ſeruant. Primo depaupatio. vt Le-
uiti. xxvj. vbi dr̄. Si nõ audieritis me nec
feceritis oĩa que vobis precipio. ſequit᷑ ibi-
dem. Uiſitabo vos velociter in egeſtate et
ardore q̄ cõficiat. i. puniat oculos veſtros
⁊ cõſumat aĩas veſtras. Fruſtra ſeretꝭ fru
mentum qđ ab hoſtibꝰ deuorabit᷑: ponã fa
ciẽ meã contra vos: corruetis coram hoſti-
bus veſtris fugietis nemine pſequẽte. Se
cũda pena eſt maledictio diuina. pſ. Ma-
ledicti qui declinant a mãdatis tuis. Deu-
tero. xxviij. Si nolueris audire vocꝫ dei
tui: vt cuſtodias ⁊ facias oĩa mandata eiꝰ:
veniẽt ſup te oẽs maledictiones iſte. Ma-

ledictꝰ eris in ciuitate: maledictꝰ in agro: C
maledictũ horreũ tuũ: maledicte reliquie
tue: maledictꝰ fructꝰ ventris tui ⁊ fructus
terre tue: armẽta boũ tuarũ: ⁊ greges oui-
um tuarũ: maledictꝰ cũ ingrederis ⁊ egre-
deris: mittet dñs ſup te famẽ ⁊ eſuriem ⁊
increpationẽ in oĩa opa tua. ſequit᷑ ibi-
dem. Adiũget tibi dñs peſtilentiã: donec
cõſumat te: pcutiet te dñs egeſtate ⁊ febri
frigore ⁊ ardore: eſtu ⁊ aere corrupto: ⁊ ce
lum ſup te eneũ: ⁊ terra quã calcas ferrea
Tertio eſt oĩm creaturaꝝ rebellio atq3 in-
crepatio. Nã oĩes creature obediũt deo.
vñ pſ. Preceptum poſuit: ⁊ nõ preteribit.
Angelꝰ obedit. vñ pſ. Angelis ſuis man-
dauit de te: vt cuſtodiãt te in omnibꝰ vijs
tuis. Demones obediũt. Sol luna ⁊ ſtelle
a quibꝰ omnibꝰ homo in die nouiſſimo re-
arguet᷑. Quarto ſequit᷑ hoĩs a ſuo ſtatu
eiectio. Cuiꝰ exẽpluꝫ patuit in p̄mo patre
Adã. Poſtq3 mãdatũ diuinũ tranſgreſſus
eſt: cecidit in multas infirmitates ⁊ miſe-
rias: dicente dño Geñ. iij. Quia de ligno
comediſti: ex quo p̄ceperã tibi ne comede-
res: maledicta terra in ope tuo. In labori-
bus comedes ex ea cũctis diebꝰ vite tue: D
ſpinas ⁊ tribulos germinabit tibi. In ſu-
dore vultꝰ tui veſceris pane tuo: donec re-
uertaris in terrã. Sequit᷑ ibidẽ. Miſit euꝫ
deꝰ de paradiſo voluptatis vt oparet᷑ ter-
rã de qua ſumptꝰ eſt. Eiecitq3 adã: ⁊ collo-
cauit añ paradiſum voluptatꝭ cherubin ⁊
flãmeũ gladiũ ad cuſtodiendũ viã ligni vi
te. De illa trãſgreſſione loquit᷑ btũs Aug.
xiiij. lib. de ciui. dei. c. xij. Tam breue inq̇t
p̄ceptũ ad obſeruandum tã breue memoria
ad retinendũ. Ubi p̄ſertim nondum volun
tati cupiditas reſiſtebat: qđ de pena tranſ
greſſiõis poſtea ſubſecutũ eſt. Tãto maio-
ri iniuſticia violatũ eſt: quãto faciliori poſ
ſet obſeruantia cuſtodiri. Hec Aug. Aliud
exẽplum ptꝫ in Saul. j. Regũ. xv. Qui pro
pter trãſgreſſionẽ diuini p̄cepti de regno
fuit reiectus. Quinto ſequit᷑ eternalis dã-
natio: q2 non ſeruãtes p̄cepta dãnant᷑ poſt
hanc vitã. De quibꝰ Eccl̄i. xlj. Ue vobis im
pij viri qui dereliquiſtis legẽ dei altiſſimi.
Si nati fueritis in maledictiõe naſcemini:
⁊ ſi mortui in maledictione erit pars vr̃a.

E Quibus finaliter dn̄s dicit. Ite maledicti
in ignem eternū. Mat. xxv. ¶ Tertio ſunt
nunq̄ȝ obliuiſcenda. vt ptȝ Deut. vj. ⁊. xj.
vbi dicit. Ponite hec v̄ba in cordibus ve-
ſtris: ⁊ ſuſpēdite ea pro ſignis in manibus
vr̄is: ⁊ inter oculos veſtros collocate. Do
cete filios vr̄os: vt illa mediteɳ. Qn̄ ſede
ris in domo tua: ⁊ ambulaueris in via ⁊
accubueris atq̄ȝ ſurrexeris: ſcribeſq̄ȝ ea ſu-
per poſtes ⁊ ianuas dom⁹ tue ⁊ multipli-
ceɳ anni tui ⁊ filioꝝ tuoꝝ. Hec ibi. Hec
ergo ſcripta ſunt nobis in pedib⁹. i. decem
pedicis: qn̄ inſpicimus pedes noſtros ꝙ ſu
mus memores mandatoꝝ dei. Non tamen
debemus ſcribere ea ſicut phariſei ſcripſe-
runt: magis ad eoꝝ oſtentationē q̄ȝ obſer-
uationē: ſicut dr̄ Math. xxiij. Omnia faci-
unt vt videaɳ ab hoibus. Dilatāt em̄ phi
lacteria ſua ⁊ magnificāt fimbrias. Sup
quo dicit gloſa. Datis preceptis per moy-
ſen intulit dn̄s. Ligabis ea in manu tua ⁊
erūt nota ante oculos tuos: id eſt: ſint tibi
in opere ⁊ meditatione. Sed phariſei ma-
le interp̄tantes ſcribebant decalogū in mē
F branulis ⁊ ligabant in fronte: ꝑ qd̄ religio-
ſi videreɳ ꝑplis. Juſſerat etiam moyſes
vt in quatuor angulis pallioꝝ facerēt fim
brias: vt ꝑ hoc eſſet diſcretio iſraelitici po
puli ab alijs gētib⁹. Illi v̄o faciebant gran
des fimbrias: ⁊ in eis ligabant acutas ſpi-
nas: vt eundo vel ſedendo quaſi ſic cōmo-
ti recordareɳ mandatoꝝ dei. Hec oīa
fecerūt: vt ab hoibus videreɳ ⁊ laudarē-
tur. Nos aūt non ſic. Nō em̄ debemus ea
ſcribere in domib⁹ ⁊ in libris ad oſtenſio-
nem: ſed ad recordationē ⁊ obſeruationē.
¶ Dubitaɳ cur nō ſint niſi decem? Rn̄de-
tur ꝙ denarius eſt primus limes in nume-
ris: ⁊ in impletione decalogi conſiſtit pri-
ma ꝑfectio ſpūalis. Secunda rō vt ꝑ ob-
ſeruationē decem mādatoꝝ reſartiaɳ de-
cimus ordo angelorum qui cecidit. Tertio
ſicut ꝑpl̄s egyptioꝝ ꝓpter impietatem ido
latrie ⁊ ꝑpl̄i dei opp̄ſſionem exterminat⁹
erat decem plagis: ſic ꝑpl̄s hebreoꝝ a deo
vocat⁹: ad cultū dei reformareɳ decem pre
ceptis. Quarta q̄a decem cōſiſtit ex tribus
⁊ ſeptem: ternarius ſignificat ꝑſonarū tri-
nitatē: que ſumme credenda eſt. Septena-
rius aūt moris ꝑfectionē: q̄a eſt numerus G
ꝑfectus: ⁊ in fide ⁊ in moribus ꝑfecta vi-
ta hois cōſiſtit. Quā vitam adipiſci nobis
concedat p̄ceptor mandatoꝝ: qui eterna-
liter viuit ſine fine in ſecl̄a ſeculoꝝ. Amē.

Explicit prologus.

¶ Incipit preceptorū diuine legis.

Preceptum Primum

Non adorabis
deos alienos Exodi. xx. Le
gitur ibidem. Ego ſum dn̄s
deus tuus: qui eduxi te de
terra egypti aliena: ⁊ de do
mo ſeruitutis. Non habebis deos alienos
coram me. Non facies tibi ſculptile: nec ſi-
militudinem que in celis neq̄ȝ in terris ne-
q̄ȝ eoꝝ que ſunt vt colas ea ⁊c̄. Ad illi⁹ mā
dati explanationem concurrūt tria. Que-
dam ꝑtinent ad mandati cognitionē. Iſta
debent p̄mitti. Quedam ad mandati inte-
grationē: ⁊ iſta debēt interponi. Quedaȝ
ad mādati obſeruationē. Iſta debent ſub-
iungi. ¶ Primo dico ꝙ q̄dam ſunt ad man- H
dati cognitionē q̄ debent p̄mitti: ⁊ eſt noti-
cia creatoris ⁊ recreatoris. Jō dicit. Ego
ſum dn̄s de⁹ tuus: qd̄ ꝑtinet ad ei⁹ cogni-
tionē. Dn̄s inſinuat dei potentiā: deus fi-
lij ſapientiā: tuus ſpūſſancti clementiā. In
hoc ꝙ dicit ego: notat identitatē eſſentie:
dn̄s deus tuus trinitatē ꝑſonaꝝ. Vn̄ ado-
rationem illi⁹ noticia p̄exigiɳ q̄d ſit deus.
Rn̄det Boe. iij. de cōſo. ꝓſa. x. dicēs. Qꝛ
deo nihil meli⁹ cogitari poſſit. Cui cōcor.
Anſel̄. ꝓſlog. Et credimus inq̄t deum ali
quid q̄ nihil melius cogitari poſſit. Et Au-
guſti. li. v. de do. chr̄ia. dicit. c. iiij. ꝙ deus
eſt res: quā ceteris rebus oībus an̄ponūt.
Vn̄ ꝓpha. Magnus dn̄s ⁊ laudabilis ni-
mis: ⁊ magnitudinis eius nō eſt finis. Ps̄.
cxliiij. vn̄ dicebat ph̄s Empedocles: ꝙ de-
us eſt ſpera īmortalis: cuius centrū eſt vbi
q̄ȝ circūferentia nuſq̄ȝ. ¶ Nota ꝙ deum co-
gnoſcimus ex tribus.

Per exempla creaturaꝝ.
Per dogmata ſcripturaꝝ.
Per inſpirationes ſupernoꝝ.

¶ Primo ꝑ exempla creaturaꝝ. Sap̄. xiij.
A magnitudīe creature cognoſcibiliter po

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN